

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԽՈՆՋ ՆՈՒԻՐԵԱԼԸ. ՍՈՒՐԷՆ ԳՕԼԱՆՃԵԱՆ

Նշանաւոր հայագէտ Սուրեն Գօլանճեանը ծնունդ է 1923 թ. փետրուարի 4-ին Պոլսում՝ արեւմտահայ անուանի մտաւորական, բանաստեղծ, արձակագիր եւ հրապարակախօս Եղուարդ Գօլանճեանի ընտանիքում: Մայրը՝ Ադրինէն, մանկավարժ էր: Երեք տարեկան հասակում Սուրենը ծնողների եւ աւագ եղբայրների՝ Մանուէլի եւ Ժիրայրի հետ ստիպուած բռնում է գաղթի ճամփան, քանի որ հայրը հետապնդում էր թուրքական ոստիկանութեան կողմից՝ Մեծ եղեռնը պատկերող ստեղծագործութիւնների եւ թուրք ջարդարարներից հաշիւ պահանջելու համար: Տարագիր հայի ընտանիքը նախ բնակութիւն է հաստատում Ռումինիայի Կոնստանցա քաղաքում, ապա՝ Բուխարեստում:

Նախնական կրթութիւնը Սուրենն ստանում է Բուխարեստի Միսաքեան-Քեսիմեան վարժարանում: Այնուհետեւ ուսումը շարունակում է անուանի արեւելագէտ Յակոբ Սիրունու մօտ, որն էլ դառնում է հոգեւոր խթան ապագայ բանասերի եւ պատմաբանի համար: Ոչ միայն Յակոբ Սիրունին, այլեւ Բուխարեստում բնակութիւն հաստատած բազմաթիւ հայ մտաւորականներ դառնում են ներշնչարան եւ գիտական անսպառ աղբիւր երիտասարդ Սուրենի համար:

Իր առաջին ուսումնասիրութիւնը, որ դրուատանքով է ընդունւում ընթերցողների կողմից, տասնհինգամեայ Սուրենը տպագրել է Վենետիկի «Հայագիտակ» ամսագրում: Նրա գիտական գործունէութիւնը հիմնականում առնչւում է Բուխարեստի Հայ մշակոյթի տան հետ, որի տնօրէնն էր յետագայում: Այս տարիներից էլ սկսւում է երիտասարդ բանասերի ջերմ եւ մտերիմ համագործակցութիւնը իր նախկին ուսուցչի՝ Լեւոն Պալճեանի (Վազգէն Ա) հետ: Այդ տեւական շփումները եւ աշխատանքային մտերմութիւնը հոգեմտաւոր լիցք են հաղորդում, ապա դառնում հաճելի յիշողութիւններ, որոնք ուղեկցում են Սուրենին ողջ կեանքի ընթացքում:

1948 թ. հօրը՝ Եղուարդ Գօլանճեանին, յաջողւում է միայն մէկ որդուն՝ Սուրենին, ուղարկել Մայր Հայաստան, իսկ ինքը չի կարողանում գալ՝ առողջութեան վատթարացման պատճառով: Սուրենը ընդունւում է Երեւանի Խ. Աբովեանի անուան ման-

կավարժական համալսարանի պատմաբանասիրական ֆակուլտետ՝ ուսանողական տարիներին կրելով յետպատերազմեան բոլոր դժուարությունները: Ուսումնառության տեղաց յետոյ աշխատանքի է անցնում Մաշտոցի անուան Մատենադարանում: Այնուհետև Գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահ Վիկտոր Համբարձումեանի հրաւերով իր գիտական գործունեությունը շարունակում է ակադեմիայի պատմության ինստիտուտի հայ գաղթավայրերի պատմության բաժնում՝ դառնալով հեղինակակիցը «Հայ ժողովրդի պատմության» մի քանի հատորների:

Մեծ է Սուրեն Գօլանճեանի ներդրումը նաև Հայկական հանրագիտարանի աշխատանքներում: 15 տարուայ ընթացքում նա Հանրագիտարանի համար պատրաստում է աւելի քան 200 գիտական յօդուած: Ձեռագրագէտ, պատմաբան Սուրեն Գօլանճեանը հեղինակ է նաև շուրջ 300 յօդուածների եւ ուսումնասիրությունների, որոնք հրատարակուել են հայաստանեան եւ արտասահմանեան գիտական հանդէսներում: Նրա գիտական ուսումնասիրություններից շատերը թարգմանուել են աւելի քան եօթ լեզուներով: Գօլանճեանը բազմաթիւ գեկուցումներով հանդէս է եկել հայրենական եւ միջազգային գիտաժողովներում:

Հայրենի գիտությանը ցուցաբերած անխոնջ նուիրումի համար նա պարգեւատրուում է «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով:

1989 թ. Սուրեն Գօլանճեանը միանում է ԱՄՆ-ում բնակուող իր հարազատներին: Հայրենի հողից եւ հարազատ գործընկերներից բաժանումը նա օտար ավերում փարատում է գիտական անխոնջ գործունեութեամբ: Լոս Անջելեսում ապրած տարիներին Ս. Գօլանճեանը հրապարակախօսական եւ գիտական գեկուցումներով մասնակցում է բազմաթիւ համաժողովների, որոնցից նշանակալից է UCLA համալսարանում կայացած գիտաժողովը՝ Ռիչարդ Յովհաննիսեանի ղեկավարութեամբ: Համազգային հայ կրթութեան եւ մշակութային միութեան միջոցառումները եւս որպէս իրենց ակտիւ եւ մշտական մասնակիցն ունէին նրան:

1996 թ. լոյս է տեսնում Ս. Գօլանճեանի «Երջանկայիշատակ Վազգէն Ա Կաթողիկոսի կեանքն ու գործը, հանգիստը եւ յուղարկաւորութիւնը» գիրքը: Այն նաև ռումիներէն հրատարակուում է Բուխարեստում (թարգմանութիւնը՝ Մադլէն Քարաքաշեանի, մեկենաս՝ տէր եւ տիկին Դեմիրճեաններ): 2000 թ. Սուրեն Գօլանճեանի աշխատասիրութեամբ հրատարակուում է «Ռումանահայութեան Անին՝ Սուչաւայի հայ գաղութը» արժէքաւոր աշխատութիւնը (հոգածութեամբ՝ Մեսրոպ արքեպս. Աշճեանի, մեկենաս՝ Ջորջ Բակումեան), որը նուիրած էր Հայաստանում քրիստոնէութեան պետականօրէն ընդունման 1700-ամեակին:

1998 թ. Մայր Հայրենիքում պատշաճ կերպով նշուում է Ս. Գօլանճեանի ծննդեան 75-ամեակը: ՀՀ ԳԱԱ նախագահութիւնը նրան նուիրում է յուշամեդալ՝ ի նշանաւորումն բազմամեայ գիտական վաստակի: Մեծանուն գիտնականը Հայաստանից հեռանում է բազմաթիւ շնորհակալագրերով եւ պատուոգրերով, յոբելեանական տարեդարձի միջոցառումների անջնջելի տպաւորութիւններով:

Սուրեն Գօլանճեանը Միացեալ ազգերի կազմակերպութեանն առընթեր Հռոմի «Ոսկէ լեզէոն» գիտական ընկերութեան անդամ էր, Ռումինիայի գիտությունների ա-

կադեմիայի արեւելագետների գիտական ընկերության պատուաւոր թղթակից անդամ, «Խորհրդային Միութիւն-Ռումինիա բարեկամութիւն» ընկերութեան հայկական բաժանմունքի նախագահի տեղակալ եւ այլն:

Սուրենի եւ նրա եղբոր՝ Ժիրայրի վաղեմի երազանքն էր հայրենիքում հրատարակուած տեսնել իրենց հօր՝ Եղուարդ Գօլանճեանի երկերի լիակատար ժողովածուն: Հայրը, աստանդական հայի ճակատագրով դատապարտուած, երջանկութիւն չի ունենում իր ստեղծագործութիւնները ամբողջութեամբ տպագրուած տեսնելու: Եղուարդ Գօլանճեանի արժանաւոր զուակները ի վերջոյ ի կատար են ածում իրենց պապի երազանքը, եւ գիրքը լոյս է տեսնում Երեւանում (խմբագրութեամբ Սուրեն Գօլանճեանի եւ Հայկանուշ Մեսրոպեանի, մեկենասներ՝ Ալիս, Ադրինէ, Եղուարդ եւ Պարթեւ Գօլանճեաններ):

Սուրեն Գօլանճեանը մինչեւ կեանքի վերջին օրը ծառայում է իր ժողովրդին՝ մնալով գիտութեան բեղուն մշակ Հայաստանում եւ հայաշատ Լոս Անջելէսում: Նա իր մահկանացուն կնքում է 2006 թ. ապրիլի 12-ին՝ որպէս հայագիտութեանը ծանրակշիռ նպաստ բերած եւ բանասիրութեան մէջ իր ուրոյն տեղը հաստատած գրի ու գրչի մշակ:

*ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ
Բանասիրական գիտությունների թեկնածու*